

Zahvaljujemo se gospođi Emily Vargas-Barón, direktorici Instituta za rekonstrukciju i međunarodnu bezbjednost kroz obrazovanje (RISE Institut), koja nam je pomogla pri izradi programa integriranih centara ranog dječijeg rasta i razvoja u Bosni i Hercegovini.

Posebno smo zahvalni gospođi Elviri Sánchez-Igual menadžerici za komunikaciju iz Svjetskog udruženja edukatora za rano djetinjstvo (AMEI-WAECE), koja je odobrila prevod ovog materijala iz projekta "Učimo živjeti zajedno u miru, od ranog djetinjstva" i njegovo korištenje u integriranim centrima ranog dječijeg rasta i razvoja za roditelje i djecu u BiH.

Prevod i štampu materijala omogućio UNICEF

MATERIJAL ZA NASTAVNIKE: AKTIVNOSTI SA DJECOM

Solidarnost je lična osobina koja izražava najčistije načine ispoljavanja muškaraca i žena kao društvenih bića. Solidarnost predstavlja sposobnost funkcionisanja kao cjeline u kolektivu ili društvenoj grupi. Solidarnost je pojam koji označava visok stepen integrisanosti i unutrašnje stabilnosti; ona je bezgranična i potpuna privrženost zajedničkom cilju, situaciji ili okolnostima, što podrazumijeva i raspodjelu koristi i rizika. Pojam solidarnosti protivi se konceptu koji tvrdi da je ljudska priroda zasnovana na agresivnosti i nadmetanju. Zbog toga je u cilju izgradnje budućeg mira neophodno razvijati ovu osobinu kod djece.

Solidarnost je spona koja ujedinjuje ljude i zemlje tako da blagostanje jednih određuje blagostanje drugih. Solidaran čovjek je onaj koji je zajedničkim interesima i odgovornostima povezan ili ujedinjen sa drugima.

U predškolskom okruženju možemo stvoriti pretpostavke za razvoj solidarnosti, a za to je neophodno da naučimo djecu da pomažu svojim prijateljima u teškim trenucima, da se raduju tuđim uspjesima i da saosjećaju s prijateljima kada im se desi neki problem. Štaviše, moguće je naučiti djecu da budu solidarna sa najmlađima i najstarijima i objasniti im da u drugim dijelovima svijeta postoje djeca, muškarci i žene kojima je potrebna naša pomoć i da zemlje treba da pomažu jedne drugima kako bi mogle da žive u miru.

Aktivnost br. 1 "Prijatelji svijeta"

Kratak pregled aktivnosti:

U ovoj aktivnosti djeca će posmatrati fotografije, slike i druge materijale na kojima su prikazani običaji, narodne nošnje, jezici iz drugih dijelova svijeta, naročito onih iz kojih neka od djece u vrtiću možda vuku porijeklo. Djeca će gledati film o plesovima i običajima iz drugih zemalja, a nakon toga će crtati i od kolaž papira izrađivati tradicionalne nošnje, odjevne predmete, modne detalje i druge predmete karakteristične za te zemlje.

Na kraju će se organizovati priredba na kojoj će djeca recitovati, pričati priče i izvoditi plesove iz drugih zemalja u narodnim nošnjama. U priredbi će učestvovati i njihovi roditelji.

Ciljevi:

- Upoznati djecu sa kulturom, običajima i načinom života ljudi u drugim zemljama svijeta.

Procedure:

- Razgovor
- Objašnjavanje
- Posmatranje
- Filmska projekcija
- Pjesme

Potrebni materijal:

Video kasete ili kompaktni disk (CD), fotografije, slike, makaze, ljepljivo, naljepnice i ukrasni materijali za ukrašavanje učionice (zastavice, kolaž papir), državna zastava i zastave drugih zemalja. Narodne nošnje iz drugih kultura, pjesme, narodne rukotvorine koje predstavljaju običaje i jedinstvene osobine drugih zemalja svijeta te predmeti proizvedeni u drugim zemljama a koji se koriste u našoj zemlji. Također je potrebna audio i video oprema ili računar.

Razvoj aktivnosti: Prvi dio

Djeca će gledati film ili pregledavati slike ili fotografije iz časopisa kako bi naučila i zainteresovala se za život ljudi iz drugih zemalja (čime se bave, kakva je klima, kultura itd.).

Vaspitač(ica) može odabrati materijal o drugim zemljama, vodeći računa o sljedećem:

- Glavna djelatnost ljudi u toj zemlji/tim zemljama.
- Njihova kultura.
- Pjesme, plesovi i tipičan način oblačenja.
- Glavni poljoprivredni i osnovni proizvodi.

Drugi dio

Vaspitač(ica) će razgovarati s djecom o onome što su vidjela na slikama, a zatim će im govoriti o glavnom gradu, zastavi, jeziku i kulturi te zemlje (kako bi se djeca upoznala sa načinom oblačenja, umjetničkim predmetima, tipičnom muzikom i plesovima, prirodnim karakteristikama itd. te zemlje).

Također je bitno da vaspitač(ica) razgovara sa dječacima i djevojčicama o predmetima za ličnu upotrebu ili upotrebu u domaćinstvu, predmetima od društvene koristi za zajednicu, nacionalnoj kuhinji, prehrambenim proizvodima koji dolaze iz te zemlje kako bi djeca izrekli zaključak da ljudi u toj zemlji naporno rade kako bismo mi mogli imati ili jesti te proizvode.

Treći dio

Djeca, prema uputstvima vaspitačice, izrađuju modne detalje, crteže i modele koji će odražavati odjeću ili način života djece iz drugih dijelova svijeta, npr. djece iz eskimskih gradova, iz hladnih zemalja, iz zemalja u tropskom pojasu, afričke djece, arapske djece itd.

Četvrti dio

Na kraju će se organizovati priredba u kojoj će učestvovati i roditelji. Djeca će ukrasiti učionicu i stvoriti poseban ugođaj. Na priredbi će recitovati, plesati i pjevati pjesme iz drugih zemalja, obučeni u narodne nošnje.

PROCJENA PO KRITERIJUMIMA			
Opservirano ponašanje	Da	Ne	Napomene
Iznijeli su svoja zapažanja o životu ljudi u drugim zemljama svijeta.			
Pokazali su poštovanje prema kulturi, načinu života itd. ljudi iz drugih zemalja svijeta.			
Pokazali su interesovanje da nauče više o onome što su vidjeli i čuli o ljudima i djeci iz drugih kultura.			
Iskazali su želju da sarađuju sa djecom ili ljudima iz tih zemalja.			

Aktivnost br. 2 "Kako možemo pružiti podršku?"

Kratak pregled aktivnosti:

Dječaci i djevojčice dramatizuju priču "Pod pečurkom". Najprije uče priču, zatim je prezentuju u vidu igrokaza, a nakon toga razgovaraju o činjenicama iz igrokaza.

Vaspitač(ica) može da prilagodi priču za dramatizaciju i promijeni broj likova ili vrstu životinja koje se pojavljuju u igrokazu, ali sve životinje treba da budu male.

Ciljevi:

- Izgraditi kod djece osjećanje solidarnosti prema drugim ljudima.

Procedure:

- Slušanje
- Dramatizacija
- Posmatranje
- Razgovor
- Pitanja i odgovori
- Učenje priče

Potrebni materijal:

Kolaž papir, vodene bojice, slikarske četkice, tempere, tanki karton, ljepilo i materijali potrebni za uređenje pozornice. Kostimi raznih malih životinja koje se pojavljuju u priči

(mrav, miš, leptir itd.).

Razvoj aktivnosti: Prvi dio

Vaspitač(ica) će odabrati djecu koja će glumiti likove u priči. Pri tom mora voditi računa da svako dijete glumi onog lika koji mu se najviše svidio.

Vaspitač(ica) čita priču djeci koja će uvježbavati svoje uloge koliko god je potrebno dok ih savršeno ne nauče i potpuno se ne užive u svoj lik. Vaspitač(ica) će nastojati da kostimira djecu tako da što više liče na životinje iz priče (pipci, papirnata krila i slično).

Drugi dio

Djeca će urediti pozornicu za igrokaz u skladu sa ugođajem koji vlada u priči: tanke papirne trake koje vise predstavljaju kišu, pečurka, biljke itd. Pored toga, treba imati na umu da sva publika treba da vidi pozornicu bez problema.

Treći dio

Dramatizacija priče "Pod pečurkom".

Prije igrokaza vaspitač(ica) objašnjava publici šta će gledati i kaže im da treba da pažljivo prate zato što će nakon igrokaza odgovarati na pitanja o tome šta su vidjeli i čuli.

Vaspitač(ica) čita priču:

"Bio jednom jedan mrav. Jednog dana, mrav je šetao šumom kad odjednom počeo da pljušti kao iz kabla."

Mrav: - Gdje bih mogao da se sklonim?

"U tom trenutku mrav ugleda predivnu pečurku i potrča da se skloni ispod nje dok ne prestane kiša".

"Ali kiša je pljuštala sve jače i jače. Nakon nekog vremena dođe i pokisli leptir. Krila su mu se toliko natopila vodom da više nije mogao da leti. Samo se podvukao pod pečurku i rekao":

- Mrave, mrave, dozvoli mi da se sklonim pod pečurku! Pokisao sam do gole kože, hladno mi je i ne mogu da letim.

Mrav odgovori: - Nema dovoljno mjesta i biće nam jako tijesno, ali nema veze. Lijepo ćemo se družiti.

"Leptir i mrav su se sklonili ispod pečurke, a kiša je i dalje nemilosrdno padala. Nakon nekog vremena dotrča mali miš i reče":

- *Dozvolite mi da se sklonim ispod pečurke! Sav sam pokisao.*

Mrav i leptir odgovoriše: - Pa, gotovo da nema mjesta za tebe, ali nema veze. Stisnućemo se malo da ti napravimo mjesta!

"Kiša je padala sve jače i jače, činilo se kao da nikada neće prestati i u tom trenutku doleti grlica, pokisla i promrzla od hladnoće".

- *Perje mi je pokislo, krila su mi umorna...* Dozvolite mi da se osušim i odmorim ispod pečurke dok ne stane kiša!

Mišić odgovori: - Ali ovdje više nema mjesta. Grlica ih zamoli: - Ako biste se samo malo stisnuli...

A mišić reče: - U redu, skupimo se još malo, pogledajte kako je pokisla naša prijateljica.

"U to dotrči zec i reče: - Molim vas, sakrijte me, lisica me juri.

Mrav reče ostalima: - Jadan zeko! Stisnućemo se još malo. (Djeca se još malo skupe i zec ulazi ispod pečurke).

"Taman su sakrili zeca ispod pečurke kad u to dotrča lisica i njušeći okolo bijesno reče: - Jeste li vidjeli zeca? Jeste li sigurni da se nije sakrio ovdje negdje?"

Leptir odgovori: - Kako bi se mogao sakriti ovdje kad nema mjesta? Lisica pogleda još malo unaokolo i gundajući ode.

"Konačno je prestala da pada kiša i sunce je ponovo zasijalo obasjavajući nebo (kiša odlazi i sunce obasjava scenu, sva djeca radosno napuštaju sklonište ispod pečurke).

Iznenađeni mrav se zapita: - Kako je to moguće? Kada je počela kiša, samo sam ja stao ispod pečurke, a na kraju se ispostavilo da ima mjesta za nas petoro.

"U tom trenutku doskakuta žaba koja je sve to posmatrala iz blizine i kroz smijeh i kreketanje mu reče: Mrave, prijatelju, zar ne shvataš da se čitava magija krije u solidarnosti? Kada pomažemo jedni drugima, možemo riješiti sve probleme!"

(Sva djeca treba da pogledaju prema žabi i klimnu glavom)

"Na kraju svi pogledaše pečurku i shvatiše zašto je na početku samo mrav mogao da stane pod nju, a na kraju je ispod nje uspjelo da se sakrije čak pet malih životinja."

Četvrti dio

Nakon igrokaza, vaspitač(ica) postavlja djeci sljedeća pitanja:

Koji likovi u priči su bili solidarni?

Zašto za njih kažemo da su solidarni?

Šta biste uradili da imate kišobran, a da neko dijete pored vas kisne?

Zašto se žaba nasmijala mravu?
Šta mrav nije shvatio?

Ako neka djeca ne mogu odmah da odgovore na ova pitanja, vaspitač(ica) će im pomoći postavljanjem potpitanja kako bi im dala mogućnost da izraze svoje mišljenje o ovoj temi.

Aktivnost završava tako što djeca razgovaraju o solidarnom ponašanju svojih drugara iz vrtića, prijatelja, komšija, rođaka itd.

PROCJENA PO KRITERIJUMIMA			
Opservirano ponašanje	Da	Ne	Napomene
Prepoznali su likove koji su u priči ispoljili solidarno ponašanje.			
Znali su da objasne zašto su životinje iz priče solidarne (spremne da pomognu).			
Pokazali su solidaran stav u odgovoru na pitanje "Šta biste uradili da imate kišobran...?"			
Izjasnili su se da će se ponašati kao životinje iz priče koje su spremne da pomognu.			
Izrazili su želju da ponove ovu aktivnost.			

Aktivnost br. 3 "Pomoći ćemo drugoj djeci"

Kratak pregled aktivnosti:

Djeca skupljaju igračke, predmete, prazne bočice od lijekova. Crtaju, prave figure od gipsa, gline ili plastelina za djecu u drugim zemljama svijeta.

Ciljevi:

- Izgraditi kod djece pozitivne emocije dok pomažu djeci iz drugih zemalja.

Procedure:

- Prikupljanje materijala
- Izrada
- Posmatranje
- Izložba
- Razgovor

Potrebni materijal:

Fotografije ili slike vulkana, oluja itd. slike, prazne bočice i kutijice od hrane ili lijekova itd. Drvene bojice, papir za crtanje, gips, glina ili plastelin, kolaž papir itd.

Razvoj aktivnosti: Prvi dio

Vaspitač(ica) će reći djeci da postoje zemlje koje često nastradaju u prirodnim nepogodama kao što su uragani, oluje, potresi, cunami i slično i nakon tih nepogoda potrebno im je pružiti pomoć u lijekovima, hrani, odjeći, igračkama itd.

Vaspitač(ica) će pokazati slike i fotografije vulkana ili oluja, plimnih talasa i slično (te fotografije ne treba da prikazuju isuviše traumatične scene katastrofe).

Nakon toga predlaže djeci šta sve mogu donesu kako bi pomogla djeci u tim zemljama.

Drugi dio

Djeca u grupi skupljaju sve što su donijela od kuće i pakuju to u kutije. (To mogu da budu simbolični, a ne stvarni predmeti, npr. prazne bočice od lijekova i slično). Iako to nisu prave stvari bitno je pridati važnost svemu što su djeca donijela. Prikupljene stvari će biti sačuvane na odgovarajućem mjestu dok vaspitač(ica) ne nađe odredište za njih.

Treći dio

Na času likovnog, djeca će crtati, praviti figure od gline i plastelina, popravljati igračke itd.

Vaspitač(ica) će svojoj djeci pomoći da nešto urade, pokazaće im šta treba da rade ako je to potrebno, dok na kraju svi ne naprave nešto.

Organizovaće se izložba dječjih radova koja će se zvati "Za djecu iz drugih zemalja". Na izložbu će biti pozvani roditelji i djeca iz drugih grupa.

Četvrti dio

Djeca će rezimirati aktivnosti i zajedno sa vaspitačicom ocijeniti rezultate. Razgovaraće o potrebi da se pomogne ovim zemljama i o tome da su prikupljanjem i izradom svih ovih stvari za djecu pokazali solidarnost.

PROCJENA PO KRITERIJUMIMA			
Opservirano ponašanje	Da	Ne	Napomene
Pokazali su interesovanje za dovršavanje zadatka kojeg im je dala vaspitač(ica).			
Iskazali su želju da naprave nešto za djecu iz tih gradova.			
Izrazili su pozitivne emocije i osjećanja u vezi sa urađenim poslom.			
Potrudili su se da donesu predmete koji će pomoći djeci iz drugih zemalja.			
Sarađivali su u izradi ovih predmeta i pripremi izložbe na kojoj je prikazana solidarnost.			

Aktivnost br. 4
"Ko si ti i odakle si?"

Kratak pregled aktivnosti:

Ova se aktivnost sastoji od slaganja "puzzle" slagalice. Figure prikazane na slagalici predstavljaju kulture iz raznih zemalja svijeta.

Ciljevi:

- Utvrditi znanje o ljudima, predmetima i prirodnim ljepotama drugih zemalja, sa kojima su djeca već upoznata u prethodnim aktivnostima.

Procedure:

- Prepoznavanje
- Praktične radnje
- Kombinacija: dio-cjelina
- Igra

Potrebni materijal:

Nekoliko "puzzle" slagalica koje vaspitač(ica) može sam(a) napraviti od slika i fotografija iz časopisa. Slike treba izrezati u nekoliko dijelova (najviše 4 do 5) i zalijepiti izrezane dijelove na karton kako bi djeca lakše rukovala njima.

Razvoj aktivnosti: Prvi dio

Vaspitač(ica) objašnjava igru i podsjeća djecu na sve što su vidjeli i rekli u prethodnim aktivnostima o prijateljima širom svijeta.

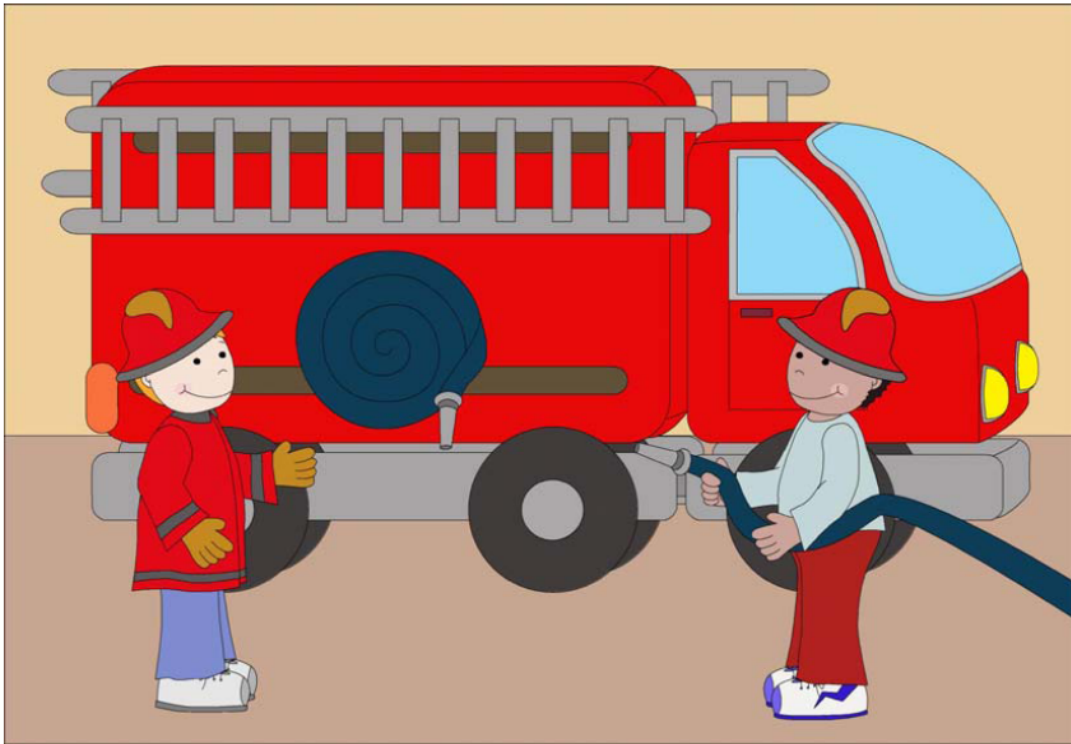
Pored toga, objasniće im da će pobijediti oni koji slože više slagalica i koji imenuju zemlju iz koje dolaze predmeti ili ljudi prikazani na slagalicama.

Vaspitač(ica) će staviti na sto nekoliko jednostavnih slagalica koje djeca treba da slože. Na slagalicama će biti prikazani ljudi obučeni u narodne nošnje svoje zemlje, tipični predmeti, prirodne ljepote iz drugih zemalja (koje su vidjeli u prethodnim aktivnostima).

Drugi dio

Djeca slažu slagalice. Kada završe igru, zajedno sa vaspitačicom će izabrati pobjednika. Vaspitač(ica) će im takođe objasniti zašto treba da budemo spremni da pomognemo ljudima iz drugih zemalja i da pokažemo solidarnost i reći će im da kroz solidarnost možemo postići miran život.

Aktivnost br. 5 "Vatrogasci"

Kratak pregled aktivnosti:

U ovoj aktivnosti djeca idu u posjetu vatrogascima kako bi se upoznala sa njihovim aktivnostima i timskim radom. Djeca razgovaraju sa njima kako bi saznala čime se bave.

Ciljevi:

- Upoznati djecu sa solidarnim ponašanjem ljudi koji rizikuju svoje živote zbog drugih.

Procedure:

- Posmatranje
- Razgovor
- Praktične radnje

Potrebni materijal:

Slike ili fotografije vatrogasaca koji spašavaju ljude, gase vatru itd, vatrogasno odijelo, igračke koje predstavljaju vatrogasnu opremu. Sve ovo će biti smješteno u igraonicu.

Razvoj aktivnosti: Prvi dio

Nekoliko dana prije same posjete vaspitač(ica) će dogovoriti sve pojedinosti posjete u vatrogasnoj stanici koja je najbliža vrtiću. Zamoliće jednog od vatrogasaca da razgovara sa djecom o svom poslu i da im pokaže vatrogasnu opremu. Pri tom je važno voditi računa o

Svjetsko udruženje vaspitača u ranom djetinjstvu (AMEI-WAECE)

tome da nijedna situacija ne predstavlja opasnost za djecu.

Drugi dio

Vaspitač(ica) će sa djecom imati pripremni razgovor o posjeti u kom će reći nekoliko riječi o vatrogascima, čime se oni bave, opremi koju koriste u svom poslu kad spašavaju ljude i imovinu (kuće, automobile itd.). U razgovoru vaspitač(ica) može da pokazuje fotografije, slike ili filmove. Takođe će im reći kad idu u posjetu i šta će sve vidjeti tokom posjete.

Treći dio

Posjeta: djeca posmatraju vatrogasce, opremu koju vatrogasci koriste u svom poslu i šetaju sa jednim ili nekoliko radnika iz vatrogasne stanice.

Četvrti dio

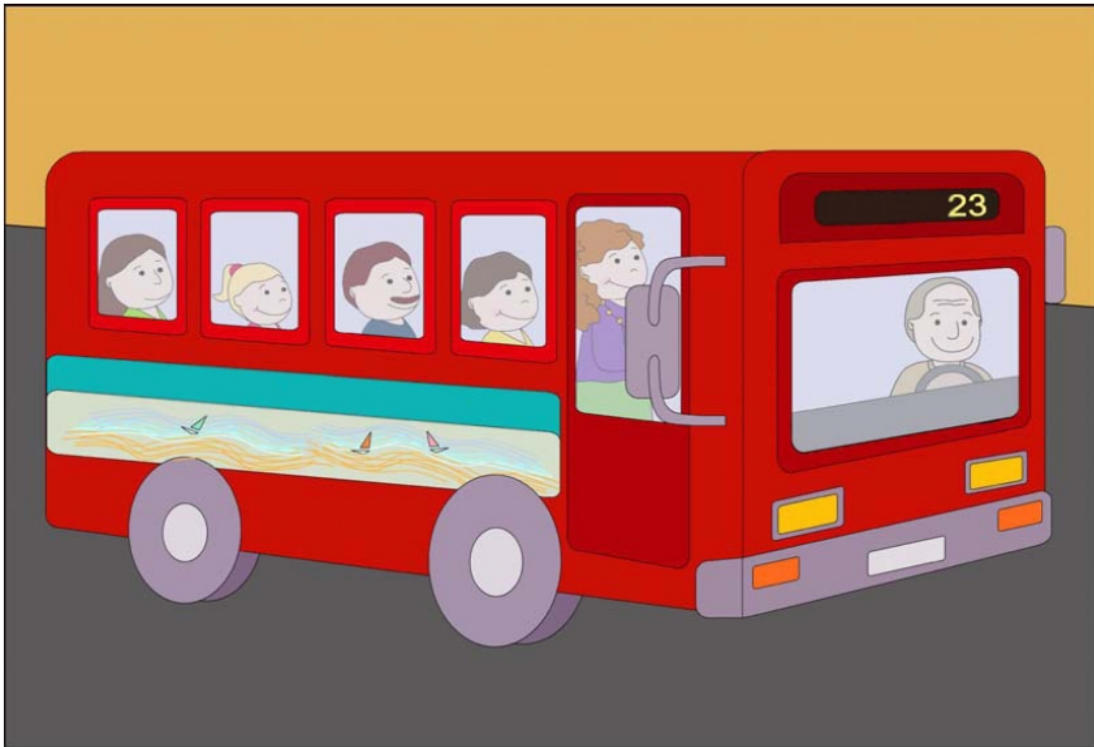
Nakon posjete, djeca u učionici razgovaraju o svemu što su tokom posjete saznala o radu vatrogasaca na spašavanju života, koji čak rizikuju sopstvene živote, i govore o tome da li je to solidarno ponašanje.

Vaspitač(ica) poziva djecu da se igraju vatrogasaca. Djeca se oblače kao vatrogasci i tokom igre koriste igračke koje predstavljaju vatrogasnu opremu.

PROCJENA PO KRITERIJUMIMA			
Opservirano ponašanje	Da	Ne	Napomene
Tokom i nakon posjete pokazali su interesovanje za podvige ovih muškaraca i žena.			
Povezali su znanje stečeno tokom posjete sa svojim slobodnim igrama.			
U drugim aktivnostima ili igrama govorili su o solidarnom stavu vatrogasaca ili su iznijeli određene jasne ideje na tu temu.			
Nejasno su se izjasnili o solidarnom stavu ovih muškaraca i žena.			

Aktivnost br. 6 Iskustvo od ključnog značaja za ocjenu bloka "Vožnja autobusom"

Svjetsko udruženje vaspitača u ranom djetinjstvu (AMEI-WAECE)

Kratak pregled aktivnosti:

Na kraju bloka, vaspitačica može uraditi aktivnost u kojoj će postaviti djecu u jednu posebnu situaciju kako bi provjerila da li su i u kojoj mjeri djeca usvojila aspekte obrađene u ovom bloku.

Ciljevi:

- Provjeriti da li su djeca stekla znanje o tome kako i zašto treba da budemo solidarni prema drugim ljudima.

Procedure:

- Posmatranje
- Pitanja i odgovori
- Praktične radnje
- Igra

Potrebni materijal:

- Nekoliko stolica i obruč koji će služiti kao volan.
- Slike koje će se koristiti tokom igre za stvaranje vjernije atmosfere.

Razvoj aktivnosti:

Svjetsko udruženje vaspitača u ranom djetinjstvu (AMEI-WAECE)

Stolice su postavljene jedna iza druge i djeca na njima sjede kao u autobusu; dijete koje sjedi na prvoj stolici glumi vozača. Vaspitač(ica) može pripremiti scenografiju za autobusko stajalište.

Kada sjednu, vaspitač(ica) će im reći: "Nalazimo se u autobusu punom ljudi. Šta biste uradili da vidite da...?"

- na sljedećoj stanici ulazi starica, a u autobusu nema nijedno slobodno mjesto.
- na sljedećoj stanici silazi slijepa osoba koja ne vidi stepenice.
- u autobus ulazi žena sa bebom u rukama.
- u autobus ulazi trudnica.
- u autobus ulazi nekoliko male djece i njihova mama.

Nakon što odgovore na sva pitanja, djeca će objasniti zašto bi tako postupila.

Vaspitač(ica) može da izmijeni ove situacije u skladu sa karakteristikama svoje grupe.

Na kraju aktivnosti vaspitač(ica) će sa djecom razgovarati o njihovim odgovorima. Vaspitač(ica) će rezimirati odgovore i objasniti djeci šta je ispravno ponašanje u svakoj od navedenih situacija i zašto.

Navedene situacije će poslužiti kao osnova za ocjenu ovog bloka aktivnosti.

PROCJENA PO KRITERIJUMIMA			
Opservirano ponašanje	Da	Ne	Napomene
Obogatili su svoje znanje o solidarnosti.			
Znali su da objasne šta je solidarno ponašanje.			
Imaju nejasnu predstavu o tome šta je solidarnost.			
Njihovi odgovori pokazuju da znaju kako i zašto treba da budu solidarni prema drugim ljudima.			
Bila im je potrebna znatna pomoć da objasne koje je ispravno ponašanje u svakoj od situacija.			
Tokom igre ponašali su se solidarno.			